

Geliş/Received: 01/09/2024
Kabul/Accepted: 06/11/2024
Araştırma Makalesi / Research Article

ISSN: 2547-9725

KONSTRÜKTİVİST PERSPEKTİFTEN TÜRKİYE- AFRİKA ÜLKELERİ İLİŞKİLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ: TARİHSEL ARKA PLAN, POLİTİK VE EKONOMİK GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Aziz ARMUTLU*

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerindeki dönüşümü konstrüktivist bir perspektiften ele alarak tarihsel, ekonomik, politik ve kültürel gelişmeleri incelemektedir. Türkiye'nin Afrika kıtasıyla olan ilişkileri, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki tarihi bağlardan günümüze kadar önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Afrika, dini ve kültürel bağlarla şekillenmiş bir bölge olarak görülmüş ve bu halklar "kardeş" ve "ümme" olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Batılılaşma politikaları nedeniyle Afrika ile ilişkiler büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Ancak 1998 yılında başlatılan Afrika Eylem Planı ve 2000'li yıllardan itibaren artan diplomatik ve ekonomik çabalar, Türkiye'nin Afrika'ya stratejik bir açılım politikasını benimsemesine yol açmıştır. Türkiye, bu süreçte kıtadaki diplomatik varlığını genişletmiş, ticaret hacmini artırmış ve kültürel diplomasi ile yumuşak güç stratejilerini kullanarak Afrika'daki etkisini artırmıştır. Çalışma, Kuramsal Çerçeve: Konstrüktivist Teorinin İlkeleri, Türkiye ve Afrika Arasındaki Tarihsel İlişkiler, 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Afrika Açılımı, Türkiye'nin Afrika Algısı ve Bu Algının Değişimi ve Türkiye-Afrika İlişkilerinin Geleceği alt başlıkları altında Türkiye'nin kıtadaki diplomatik, ekonomik ve kültürel stratejilerini ele almaktadır. Ayrıca çalışma, Türkiye'nin Afrika politikasının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bu ilişkilerin gelecekte daha da derinleşeceğini öngörmektedir. Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinde ekonomik çıkarlar kadar kültürel ve sosyal etkileşimlerin de önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Türkiye, Türkiye-Afrika ilişkileri, Afrika Eylem Planı, Kültürel diplomasi

* Dr., Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, azizarmutlu86@gmail.com, ORCID:0000-0003-2838-7588

JEL Kodu: F50, F51

The Transformation of Türkiye-Africa Countries Relations from a Constructivist Perspective: Historical Background and Political and Economic Future Prospects

Abstract

The study analyzes the transformation of Türkiye's relations with African countries from a constructivist perspective, examining historical, economic, political, and cultural developments. Türkiye's relations with the African continent have undergone a significant transformation, evolving from historical ties during the Ottoman Empire to the present day. During the Ottoman period, Africa was seen as a region shaped by religious and cultural bonds, and its peoples were recognized as 'brothers' and part of the 'ummah'. However, due to the Westernization policies of the early Republic, relations with Africa were largely neglected. The Africa Action Plan, launched in 1998, along with increasing diplomatic and economic efforts since the 2000s, led Türkiye to adopt a strategic opening policy towards Africa. Through this process, Türkiye has expanded its diplomatic presence on the continent, increased its trade volume, and strengthened its influence in Africa by utilizing cultural diplomacy and soft power strategies. The Study, Theoretical Framework: Principles of Constructivist Theory, Historical Relations between Türkiye and Africa, Türkiye's Opening to Africa in the 2000s, Türkiye's Perception of Africa and the Change in this Perception, and the Future of Türkiye-Africa Relations. Also the study predicts that Türkiye's Africa policy has a multidimensional structure and that these relations will deepen further in the future. It emphasizes that cultural and social interactions are just as important as economic interests in Türkiye's relations with Africa.

Keywords: Africa, Türkiye, Türkiye-Africa Relations, Africa Action Plan, Cultural Diplomacy

JEL Codes: F50, F51

1. GİRİŞ

Afrika kıtası, coğrafi konumu ve yer altı ile yer üstü zenginlikleri nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir ve tarih boyunca sömürge düzeninin etkisi altında kalmıştır. Genellikle yoksulluk, kıtlık ve çatışma gibi olumsuz kavramlarla anılan Afrika, dünyanın en az gelişmiş 48 ülkesinden 33'üne ev sahipliği yapmasına rağmen aynı zamanda en hızlı gelişen ülkeleri de barındırmaktadır (Arslan, 2012: 4). Türk dış

politikasında ise Afrika, uzun yıllar boyunca ihmal edilen bir bölge olmuş ve Türkiye, Afrika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeyi dış politika öncelikleri arasına almamıştır (Eyrice Tepeciklioğlu, 2015).

1998'de Afrika Eylem Planı ile başlayan ve yirmi yılı aşkın bir dönemi kapsayan süreçte, uzun süre ihmal edilen Afrika, Türk Dış Politikasının öncelikli konuları arasına girmiştir. Başlangıçta insani boyutta ve mütevazı bir şekilde başlayan Türkiye'nin Afrika politikası, zamanla ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve güvenlik gibi çok yönlü bir politikaya dönüşmüştür. Bu süreçte, düşünsel, toplumsal ve kurumsal düzeyde önemli değişiklikler yaşanmış ve Türkiye'nin Afrika politikası, bölgesel ve küresel güç olma hedeflerinin önemli göstergelerinden biri haline gelmiştir (Oğurlu, 2018). Ayrıca Türkiye'nin Afrika politikasının sürdürülebilirliği ve olası zorluklar da bu incelemenin önemli bir parçasıdır (Akpınar, 2013).

Bu çalışmanın amacı, Konstrüktivist yaklaşımın temel ilkelerini ele alarak Türkiye'nin Afrika kıtasına yönelik artan ilgisini ve bu ilginin tarihsel, ekonomik, siyasi ve kültürel temellerini incelemektir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin Afrika'ya yönelik açılım politikaları, bu politikaların uygulanma süreçleri ve elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir. Türkiye'nin son yıllarda Afrika kıtasıyla geliştirdiği ilişkilerin hem bölgesel hem de küresel boyutta artan bir öneme sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik açılım politikaları, diplomatik, ekonomik ve kültürel alanlarda önemli fırsatlar yaratmakta ve bu kıtayla ilişkilerini stratejik bir boyuta taşımaktadır.

Türkiye ve Afrika kıtası arasındaki ilişkiler, özellikle 2000'li yıllardan sonra belirgin bir değişim göstermiştir. Bu süreç, Türkiye'nin dış politikada çok boyutlu ve proaktif bir yaklaşım benimseyerek Afrika kıtasını bu stratejinin önemli bir unsuru olarak konumlandığı bir dönemi ifade etmektedir (Özkan, 2010). Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ilgisi, yalnızca diplomatik ve ekonomik ilişkilerle sınırlı kalmamış; aynı zamanda insani yardım, kalkınma iş birliği ve kültürel diplomasi gibi çeşitli alanlarda da kendini göstermiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Afrika açılımı hem bölgesel hem de

küresel dinamikler açısından dikkat çekici bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik açılım politikaları, Afrika kıtası ile olan ilişkilerinde yeni bir dönem başlatmıştır. Bu süreçte Türkiye, Afrika'daki diplomatik misyon sayısını artırmış, kıta genelinde birçok ekonomik ve ticari anlaşma imzalamış ve Afrika Birliği ile stratejik ortaklık ilişkisi geliştirmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları, geleneksel büyük güçlerin Afrika'daki etkisini dengeleyici bir rol oynamış ve Türkiye'yi kıtada önemli bir aktör haline getirmiştir.

Türkiye'nin Afrika kıtasına yönelik politikaları ve ilişkileri üzerine yapılan çalışmalar son yıllarda artış göstermiş olsa da bu alanda hala önemli akademik boşluklar bulunmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Afrika algısının şekillenme süreçleri ve bu algının kültürel, sosyal ve medya üzerinden nasıl değiştirildiğine dair araştırmalar sınırlıdır. Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalar aşağıda gösterilmiştir.

Fırat (2009) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin tarihsel ve kültürel bağlara dayandığını ve AK Parti döneminde bu ilişkilerin hızlandığını vurgulamaktadır. Türkiye, siyasi ve diplomatik ilişkilerin ötesine geçerek ticaret, kültür ve eğitim alanlarında iş birliğini artırmış, sivil toplum kuruluşları da bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Başarılı bir Afrika açılımı için, sivil toplum iş birliklerinin ve halklar arası ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tepeciklioğlu (2012) çalışmasına göre, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Güvenlik, ekonomik ve ticari iş birliklerinin önemine dikkat çekilerek, TİKA'nın bu ilişkilere olumlu katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Türkiye'nin, akıllı güç politikalarıyla Afrika ile ilişkilerini güçlendirmesi, dış politika başarısı için kritik görülmektedir. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak için ekonomik ve ticari iş birliklerinin artırılmasının her iki tarafa da fayda sağlayacağı ifade edilmiştir.

Karagül ve Arslan'a (2013) göre, Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası tarihsel ve stratejik temellere dayanmakta, diplomatik ve ekonomik ilişkileri geliştirirken Afrika ile derin stratejik ortaklıklar kurmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin

küresel rolünü artırıp yeni pazarlar bulmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilirliği sağlamak için çok boyutlu dış politika yaklaşımının sürdürülmesi ve kazanımların güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Akbay (2015) çalışmasına göre, Türkiye'nin Afrika ile ticari ilişkileri son yıllarda hızlanmış; ancak çoğunlukla Kuzey Afrika ile sınırlı kalmış ve düşük ile orta teknoloji ürünleri ihracatı ve doğal kaynak ithalatına odaklanmıştır. Türkiye, ticareti artırıp yeni pazarlar keşfetmeyi ve enerji ithalatını çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Ancak Afrika'nın ekonomik sorunları ve sınırlı kurumsal kapasitesi ticaretin gelişmesinde engel oluşturmaktadır. 2023 ihracat hedeflerine ulaşmak için Türkiye'nin Afrika ile ekonomik ve siyasi bağlarını güçlendirmesi gerekmektedir.

Arslan (2018) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin büyük potansiyele sahip olduğu ve güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Tarihi, dini ve kültürel bağlar sayesinde, Afrika Açılım Planı ile kıtayla siyasi, ekonomik, kültürel ve insani alanlarda uzun vadeli ilişkiler kurulmuştur. Bu ilişkilerin geliştirilmesi için akademik iş birliklerinin artırılması, farkındalık yaratılması, uzman yetiştirilmesi ve teknik yardım ile eğitim desteğinin genişletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Oğurlu (2017) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika'ya açılmasının iç siyasi değişimler ve küresel gelişmelerin bir sonucu olduğu belirtilmektedir. AK Parti ile Türk dış politikası çok yönlü bir yapıya bürünmüş ve bu, Türkiye'nin ihmal edilen bölgelerle ilişkilerini geliştirmesine olanak sağlamıştır. Afrika açılımı, Türkiye'nin Afrika'yı stratejik ve ekonomik iş birliği için önemli bir paydaş olarak görmeye başladığını ortaya koymaktadır.

Oğurlu (2018) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika politikasının son yirmi yılda büyük bir dönüşüm geçirdiği ve 1998'de başlatılan Afrika Eylem Planı ile çok yönlü bir yaklaşıma evrildiği belirtilmektedir. Bu değişim, Türkiye'nin bölgesel ve küresel güç olma hedeflerine paralel olarak gelişmiş, proaktif dış politika ve yumuşak güç stratejileriyle Afrika'da sürdürülebilir ortaklıklar kurulmasını sağlamıştır. Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri, dış politikasının temel unsurlarından biri

olarak hem bölgesel hem de küresel güç olma iddialarını yansıtmaktadır.

Bayram (2021) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika ile iş birliğinde, geleneksel neokolonyalist yaklaşımlar ve Çin'in borçlandırma politikalarından farklı olarak, kendine özgü bir vizyon geliştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'nin eşit ortaklık temelinde ilişkiler kurarak kıtayı edilgenleştiren rekabetin ötesine geçmesi gerektiği belirtilmiştir. Türkiye'nin Afrika'da "üçüncü bir yol" olarak konumlanmasının, kıta ülkelerinin kalkınmasına ve uluslararası düzenin adil reformuna katkı sağlayacağı ifade edilmektedir.

Baydemir (2022) çalışmasına göre, Türkiye, kamu ve inanç diplomasisi aracılığıyla Sahraaltı Afrika ile ilişkilerini güçlendirmektedir. İnsani yardımlar ve dini liderlerle kurulan iletişim, Türkiye'nin Afrika'daki etkisini artırma çabalarının bir parçasıdır. Ancak inanç diplomasisinin genellikle Müslüman topluluklara odaklanması, farklı dinlere mensup halklar arasında olumsuz bir imaj yaratmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin inanç diplomasisini daha kapsayıcı hale getirerek diğer dini gruplara yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Turhan (2023a) çalışmasında, AK Parti döneminde Türkiye'nin Afrika politikasının ekonomik temelden başlayarak siyasi, insani, kültürel ve askeri boyutları kapsayacak şekilde genişlediği belirtilmektedir. 2023 itibarıyla Türkiye, Afrika'da 44 büyükelçilik açmış, ticaret hacmini 34,5 milyar dolara çıkararak güçlü bir diplomatik varlık oluşturmuş ve savunma iş birliğini stratejik ortaklık düzeyine taşımıştır. Bu gelişmeler, Türkiye'nin Afrika'daki stratejik ortaklık kapasitesini artırmış ve küresel güçlerin dikkatini çekmiştir.

Kavak (2023) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin hem resmi hem de sivil kurumlar aracılığıyla yürütüldüğü ve bu çalışmaların sahada olumlu veya olumsuz yansımaları olduğunu belirtmektedir. Bu durum, Türkiye'de Afrika'ya yönelik olumlu ve olumsuz iki ana bakış açısının gelişmesine yol açmıştır. Yanlış algıların düzeltilmesi için devlet, sivil toplum, medya ve akademinin Afrika'ya yaklaşımlarını gözden geçirmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Çuvalcı Koroğlu ve Kalkan (2024) çalışmasında, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini geliştirmesi ve tarihsel, kültürel, ekonomik bağları güçlendirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'nin Afrika ile diplomatik ve ekonomik ilişkilerini artırma potansiyeline sahip olduğu ve bu iş birliklerinin sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Ayrıca, Afrika'daki büyük güçlerin artan ilgisinin Türkiye için hem zorluklar hem de fırsatlar sunduğu ifade edilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde kuramsal çerçeve başlığında Konstrüktivizm ve temel ilkeleri açıklanmıştır. Çalışma, Türkiye ve Afrika Arasındaki Tarihsel İlişkiler, 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Afrika Açılımı, Türkiye'nin Afrika Algısı ve Bu Algının Değişimi, Türkiye-Afrika İlişkilerinin Geleceği başlıklarında konu incelenerek genel bir değerlendirme ve sonuç bölümüyle tamamlanacaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Konstrüktivizm (İnşacılık), 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başlarında uluslararası ilişkiler disiplinde ortaya çıkan ve 1990'larda popülerlik kazanan bir teorik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, uluslararası ilişkilerde kimlik-çıkar ilişkisi, normlar ve aktör-yapı süreç ilişkisi gibi kavramları ele alarak, ana teorilerin yetersiz kaldığı değişim süreçlerini açıklamaya çalışır. Konstrüktivizm, dünya politikalarının sosyal boyutlarını inceleyerek uluslararası ilişkilerin yalnızca maddi ya da kurumsal ölçütlere indirgenemeyeceğini savunur. Devletlerarası ilişkileri sabit ulusal çıkarlar üzerinden değil, kimliklerin şekillendirdiği eylemler olarak görür. Diğer teorilerden farklı olarak, normlar, kimlikler ve söylemler üzerine odaklanarak uluslararası ilişkilerde normatif etkileri vurgulanmaktadır.

İnşacı yaklaşım, bölgesel süreçlerin yalnızca maddi çıkarlar ve güç dengeleriyle değil, aynı zamanda ortak anlamlar, kimlikler ve normlar etrafında şekillendiğini savunur. Bu perspektiften, bölgeler sadece coğrafi veya ekonomik entegrasyon değil sosyal kimlik ve normların inşa edildiği alanlar olarak ele alınır. İnşacı teoriye göre, bu sosyal yapı ve normlar devletlerin davranışlarını yönlendirir, bölgesel barış ve

iş birliğine katkı sağlar. Bu nedenle bölgeselcilik, devletlerarası iş birliği kadar, kimliklerin ve normların oluştuğu bir süreç olarak görülmektedir(Rumelili, 2016).

Konstrüktivistler, “normatif ve maddi yapıların önemi, siyasi eylemin şekillenmesinde kimliğin rolü ve kuruluşlar ile yapılar arasındaki karşılıklı kurucu ilişki” üzerinde duran nispeten yeni bir teoridir (Reus-Smith, 2005:188). Konstrüktivistler için kuruluş-yapı etkileşimi önemlidir ve toplumun yapılandırılmasında normlar, kurallar, kimlikler ve ilgiler rol oynar. Onufa göre (2013:4-5), "insanlar toplumu yapar ve toplum insanları yapar" ve bu süreçte kurallar insanları ve toplumu birbirine bağlar. Kuruluşlar rasyonel seçimlerle, istikrarlı niyet biçimleri oluşturan kurumsal yapıları inşa eder. Toplumun karakteri, aktörler ve yapılar arasındaki etkileşimle belirlenir.

İnşacılar göre, sosyal dünya önceden verili değildir; aktörlerin etkileşimleri ve ortak anlayışlarıyla inşa edilir. Sosyal gerçekliklerin oluşumunda dil, söylem ve kültür önemli rol oynar. Bu yaklaşıma göre, devletlerin kimlikleri ve çıkarları sabit olmayıp etkileşimleri ve içinde bulundukları sosyal bağlam tarafından şekillendirilir (Ba & Hoffmann, 2003).

Konstrüktivizmin temel ilkelerinden biri, “gerçek, olduğu gibi yapılan şeydir” fikridir (Sirén, 2010). Bu yaklaşım, uluslararası sistem dâhil sosyal dünyanın nesnel bir gerçeklik olmadığını, aktörlerin inançları, normları ve uygulamaları tarafından oluşturulduğunu öne sürer. Konstrüktivistler, sosyal yapıların zamanla nasıl oluşturulduğuna, sürdürüldüğüne ve dönüştürüldüğüne odaklanır. Uluslararası ilişkilerde maddi güçten ziyade sosyal yapıların, normların, kimliklerin ve algıların rolünü vurgular ve aktörlerin çıkarlarının ve kimliklerinin sosyal etkileşimler ve karşılıklı anlamlarla şekillendiğini savunurlar (Wendt, 1999). Bu çerçeve, Türkiye'nin Afrika politikalarını ve bu politikalarını anlamak için oldukça uygundur.

Konstrüktivist teoriye göre, uluslararası ilişkilerde aktörler arasındaki ilişkiler ve etkileşimler, karşılıklı anlamlar ve algılar üzerinden inşa edilir (Wendt, 1992). Türkiye'nin Afrika'daki diplomatik ve kültürel girişimleri, Afrika'daki yerel toplumlar ve liderlerle olan etkileşimler aracılığıyla şekillenmiş ve bu süreçte

karşılıklı algılar yeniden tanımlanmıştır. Bu çerçevede, Türkiye'nin Afrika politikaları, yalnızca devletlerarası ilişkiler düzeyinde değil, aynı zamanda toplumlar arası etkileşimler ve kültürel diplomasi yoluyla da ele alınmalıdır.

Konstrüktivistlere göre, uluslararası sistem, devletlerin sosyal etkileşimleriyle inşa edilir ve sürekli yeniden şekillenir (Onuf, 1989). Türkiye'nin Afrika'ya yönelik açılım politikaları da bu perspektiften, Türkiye'nin yeni bir kimlik ve dış politika yönelimi inşa etme sürecinin parçasıdır.

2000'li yıllardan itibaren Türkiye, Afrika ile ilişkilerini güçlendirerek küresel alanda daha etkili bir aktör haline gelmiştir. Diplomatik, ekonomik ve kültürel faaliyetlerle kıtadaki toplumlar ve liderlerle ilişkilerini pekiştirmiş, algıları yeniden şekillendirmiştir. 2005'te "Afrika Yılı" ilanı ve 2008'de Türkiye'nin Afrika Birliği tarafından "Stratejik Ortak" kabul edilmesi, ilişkileri ileri bir seviyeye taşımıştır. 2021'de büyükelçilik sayısı 43'e çıkmış, TİKA projeleriyle kalkınmaya katkı sağlanmıştır. Kültürel diplomasiyle Türkiye'nin barışa katkı sağlayan bir aktör olarak algısı olumlu yönde değişmiştir (Daban, 2021).

Konstrüktivizm, normların ve kimliklerin uluslararası ilişkilerde merkezi olduğunu vurgular ve devletlerin kimlikleri ile çıkarlarının uluslararası normlar tarafından şekillendiğini savunur (Finnemore & Sikkink, 1998). Afrika Birliği'nin kuruluş süreci, sömürgecilik sonrası kıtasal bütünleşme çabalarını yansıtır. Türkiye'nin gözlemci statüsü kazanması, Afrika ile ilişkileri güçlendirme hedefinin önemli bir adımıdır. İslam İşbirliği Teşkilatı ve Afrika Birliği ile olan yapıcı ilişkileri, Müslüman ülkelerle bağlarını güçlendirmeyi ve normatif etki yaratmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Afrika politikasını Osmanlı mirası ve İslami kimlik temelinde şekillendirme çabaları, tarihsel ve kültürel bağları güçlendirmeye yönelik uzun vadeli bir stratejinin parçasıdır. Bu politika, normatif bir çerçeve oluşturmayı hedeflerken, insani yardım, kültürel diplomasi, kalkınma ve ticaret ilişkileriyle Afrika'da barış ve kalkınmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye, Afrika Birliği gibi örgütlerle iş birliğini artırarak bu hedeflerini perçinlemektedir (Tandoğan, 2015).

Türkiye, Osmanlı mirasını ve kültürel bağlarını sosyal inşacılık perspektifinde kullanarak Afrika'da normatif bir etki oluşturmayı, Afrika Birliği gibi bölgesel örgütlerle iş birliği yaparak barış ve kalkınma hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Afrika politikası, bu çerçevede yeni bir kimlik inşası ve normatif bir çerçeve oluşturma süreci olarak görülmektedir. Türkiye, Osmanlı mirası ve İslami kimliğine referans yaparak Afrika ile tarihsel ve kültürel bağları güçlendirmeye çalışmakta; kıtanın barış ve kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla insani yardım ve kültürel diplomasi yoluyla yumuşak güç stratejileri kullanarak normatif etki yaratmayı hedeflemektedir.

Konstrüktivizm, devletlerin davranışlarını belirleyen şeyin objektif maddi çıkarlar değil, bu çıkarların nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı olduğunu savunur (Hopf, 2002). Türkiye, Afrika kıtasını sadece bir ekonomik fırsat alanı olarak değil, aynı zamanda küresel ve bölgesel bir stratejik ortak olarak görmektedir. Bu algı, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarının temelini oluşturan söylemleri ve kültürel etkileşimlerini şekillendirmekte, böylece kıtayla olan ilişkilerinde stratejik bir derinlik ve uzun vadeli bir iş birliği arayışını ortaya koymaktadır.

3. TÜRKİYE VE AFRIKA ÜLKELERİ ARASINDAKİ TARİHSEL İLİŞKİLER

Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyıldan itibaren Kuzey Afrika'da (Örneğin Mısır, Libya, Tunus, Cezayir) önemli bir varlık göstermiştir. Bu dönemde Afrika, Osmanlı'nın siyasi ve ticari bir parçası olarak görülmüştür. Osmanlı döneminde Afrika'ya bakış, dini ve kültürel bağlarla şekillenmiştir ve Afrika halkları "kardeş" ve "ümme" olarak görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılın ilk yarısında Libya, Tunus ve Cezayir gibi Kuzey Afrika ülkeleri üzerinde kurduğu hâkimiyet, Akdeniz'in bir Türk gölü haline gelmesine yol açmıştır (Kavas, 2003: 516).

Türkiye'nin Afrika ile kültürel ve tarihsel bağları, derin bir geçmişe dayanarak siyasi ilişkilerin ötesinde güçlü bağlar

sunmaktadır. Bu yakınlık, İslam ve Türk yönetimleriyle başlayan ortak tarihi deneyimlerden kaynaklanır. İslam hem Afrika halkları hem de Türkler için sınırların ötesinde bir kültürel ve dini birliktelik sağlamış, 9. yüzyılda Müslüman olan Türkler Afrika'da hanedanlıklar kurmuştur. Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı fethetmesiyle Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki egemenliği pekişmiş, bu bağlar 20. yüzyılın başına kadar sürmüştür (Fırat, 2009).

Osmanlı Devleti'nin Afrika halklarıyla kurduğu güçlü bağlar nedeniyle bir Afrika ülkesi olarak görülebileceği iddia edilmektedir. Osmanlı, Portekiz işgaline karşı Afrika sahillerini koruyarak Cibuti, Çad, Eritre, Etiyopya, Nijer, Somali ve Sudan'da kontrol sağlamıştır. Trablusgarp Valisi Turgut Reis de Osmanlılar ile Müslüman Kanem Bornu Sultanlığı arasındaki ilişkileri başlatmıştır. Ancak 1923-1998 yılları arasında Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ile ilişkileri sınırlı kalmış, Batı ile ilişkilerini güçlendirmeye odaklanmıştır (Özkan, 2009: 577).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, Batı'ya yönelen bir dış politika izlerken Afrika kıtası genellikle ihmal edilmiştir. Afrika'nın bağımsızlık süreçleri ve sömürgecilik karşıtı hareketleriyle ilişkiler sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde Türkiye, NATO üyesi olarak Batı bloğuna yakın durduğu için Afrika ile ilişkiler daha çok Birleşmiş Milletler çerçevesinde ve sınırlı düzeyde olmuştur.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla Osmanlı İmparatorluğu'yla olan bağlar koparıldı ve dış politika Misak-ı Milli doğrultusunda Batılılaşma ve kalkınma hedeflerine odaklandı. Laik ve Batılı bir devlet olan Türkiye, doğu toplumlarıyla zorunlu olmadıkça sınırlı ilişkiler kurarak tarihsel ve kültürel bağlarını geride bıraktı. NATO'ya katılmasıyla Batı'ya daha da bağlanan Türkiye, Üçüncü Dünya'yı Batı'nın çıkarları dışında değerlendirme yetisini kaybetti ve 1960'lardaki Afrika'nın bağımsızlık süreçlerinde Bağlantısızlık Hareketi'ne mesafeli kaldı (Fırat, 2009).

1950'lerin sonundaki dekolonizasyon süreciyle bağımsızlığını kazanan Afrika ülkelerini tanıyan Türkiye, bu dönemde kıtayla siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmede etkisiz kalmış ve uzun vadeli ilişkiler kuramamıştır. 1970'te Afrika'ya yönelik bir açılım planı tasarlansa da ilgi ve strateji

eksikliği nedeniyle bu ilişkiler kalıcı hale getirilememiştir ve Afrika genellikle ciddi sorunlarla özdeşleştirilen bir bölge olarak görülmüştür (Oğurlu, 2017). Kıbrıs konusunda yalnız kalan Türkiye, 1970'lerden itibaren Balkanlar, Orta Doğu, Afrika ve SSCB ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmış, bazı Afrika ülkelerine dış yardım yapmış, ticari ve iş birliği anlaşmaları imzalamış ve resmi ziyaretler gerçekleştirmiştir (Oran, 2013:674; İpek & Biltekin, 2013).

Türkiye-Afrika ilişkileri, ikili diplomatik bağların ötesine geçerek Türkiye'nin ekonomik ve ticari etkinliğini artırmış ve Afrika'daki algısını şekillendirmiştir. 1960-1996 arasında iç sorunlara odaklanan Türkiye, Afrika'ya yönelik uzun vadeli politikalar geliştirememiştir. Ancak Libya ve Somali'deki adımları, Türkiye'yi bölgede uzun vadeli iş birlikleri kuran bir küresel aktör yapmıştır. Son dönemde Türkiye, Libya, Somali, Katar ve Sahra Altı Afrika ile ilişkilerini derinleştirerek yapıcı bir dış politika izlemiştir. Türkiye'nin arabuluculuk çabaları ve jeopolitik adımları, bölgeye yönelik yeni bir anlayış gerektiğini göstermektedir (Yahya Goudja, 2021).

Osmanlı Devleti sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, iç ve dış nedenlerden dolayı 2000'li yıllara kadar Afrika ile kalıcı ve çok boyutlu ilişkiler kuramamıştır. 1998'deki "Afrika Eylem Planı," 2005'in "Afrika Yılı" ilan edilmesi ve Türkiye-Afrika zirveleri, Türkiye'nin dış politikasında Afrika'ya öncelik verdiğini gösteren önemli adımlar olmuştur. 1923-1998 yılları arasında Türkiye'nin Afrika politikası, güvenlik tehditleri, ekonomik sorunlar ve ulusal çıkarlar etrafında şekillenmiştir. Bu dönemde TİKA'nın kuruluşu ve 1998 Afrika Açılım Eylem Planı gibi girişimlerle Afrika'ya yönelik dış politikada önemli değişiklikler yaşanmıştır (Kavak, 2023; Çuvalcı Köroğlu & Kalkan, 2024; Özkan, 2009).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kuzey Afrika ile güçlü dini ve kültürel bağlar kurulmuş, Afrika kıtası Osmanlı'nın önemli bir parçası olmuştur. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla Batılılaşma hedefleri doğrultusunda bu yakınlık zayıflamış, Afrika ile ilişkiler ihmal edilmiştir. Soğuk Savaş döneminde Türkiye, NATO üyeliği ile Batı blokuna yakın durarak Afrika ile sınırlı ilişkiler sürdürmüştür. 1998'de başlatılan "Afrika Eylem Planı" ve 2000'lerden itibaren artan

diplomatik çabalar, Türkiye'nin kıtada daha etkin bir rol oynamasına ve iş birliğini güçlendirmesine olanak tanımıştır.

4. 2000'Lİ YILLARDA TÜRKİYE'NİN AFRIKA AÇILIMI

Kuruluşundan itibaren dış politikasında "Batılılaşma"yı temel ilke edinen Türkiye, uzun yıllar Afrika kıtasını görmezden gelmiş ve yakın zamana kadar tutarlı bir Afrika politikası ya da kıtaya açılma niyeti bulunmamıştır (Aydın, 2014: 4). Ancak, Afrika ülkeleriyle siyasi ilişkilerin gelişmesi, iktisadi alana da yansımış ve özellikle Sahra-altı Afrika ülkeleri ile ticaret hacmi önemli ölçüde artmıştır. 1997-2016 yılları arasında Türkiye'nin Afrika ile ticaret hacmi kademeli olarak büyümüş; 1997'de yaklaşık 2.2 milyar dolar olan ithalat hacmi, 2016'da 5 milyar doları aşmıştır (Eyrice Tepeciklioğlu, Tepeciklioğlu & Aydoğan Ünal, 2018). AK Parti'nin iktidara gelmesiyle ve Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik" doktrini çerçevesinde Türkiye'nin çok yönlü dış politikası ciddi bir ivme kazanmıştır (Rabasa & Larrabee, 2008).

2002'de iktidara gelen AK Parti hükümeti, Afrika'ya özel bir önem vermeye başlamıştır. Afrika ülkeleri, Türkiye için önemli bir pazar olmanın yanı sıra, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği gibi kısa vadeli hedeflerini gerçekleştirebilmesi için destek sağlaması açısından kritik öneme sahiptir. 1998 tarihli Eylem Planı'nın ardından 2003 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" hayata geçirilmiştir. 2005 yılı "Afrika Yılı" ilan edilmiş, Türkiye 2008'de Afrika Birliği'nin stratejik ortaklarından biri olarak tanınmış ve aynı yıl İstanbul'da Birinci Türkiye-Afrika İş birliği Zirvesi düzenlenmiştir. 2009'da Sahra-altı Afrika'da 7 büyükelçiliği olan Türkiye'nin, 2013'te bu sayıyı 19'a, 2017'de ise 39'a çıkardığı görülmektedir. Aynı dönemde Ankara'daki Afrika büyükelçiliklerinin sayısı da 2013'te 8'e, 2017'de 33'e yükselmiştir (Eyrice Tepeciklioğlu, 2013: 76-87).

AK Parti dönemi, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik stratejik açılımının başladığı bir dönemdir. Afrika, Türkiye'nin uluslararası etkinliğini artırma ve ekonomik bağlarını güçlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Bu süreçte Türkiye'nin Afrika politikası, politik, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda

dönüşüm geçirmiştir. 2002'de Afrika'da 12 büyükelçiliği bulunan Türkiye, 2022'de bu sayıyı 44'e çıkarmıştır. Kalkınma yardımları sağlık, eğitim ve altyapı projelerine yönlendirilmiş, Türkiye-Afrika ticaret hacmi 2003'te 5,4 milyar dolardan 2022'de 40,7 milyar dolara ulaşmıştır (Armutlu & Armutlu, 2024).

Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri, 2000'li yılların başından bu yana diplomatik, ekonomik ve kültürel angajmanlarla önemli ölçüde gelişmiştir (Cicioğlu & Hafız Ahmed İbrahim, 2023; Kılınç Pala, 2023). AK Parti hükümeti, Afrika'ya öncelik vererek yumuşak güç stratejileri kullanmış ve bu, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkilerinde fazlaya geçmesine yol açmıştır (Siradağ, 2022). Türkiye, Sahra Altı Afrika'daki varlığını kültürel araçlar ve kamu diplomasisi ile güçlendirmiştir (Mbee, 2022), ve coğrafi yakınlık ile stratejik çıkarlar ilişkilerini yönlendirmeye devam etmektedir (Kılınç Pala, 2023; Siradağ, 2022). 2003-2023 arasında AK Parti'nin Afrika politikası dört alt döneme ayrılmaktadır: "2003-2005 Afrika Açılım Yılları," "2005-2013 Kurumsallaşma ve Derinleşme Dönemi," "2013-2017 Durgunluk Dönemi," ve "2017-2023 Stratejik Ortaklık Dönemi." Bu dönemler, insani yardımlar, diplomatik ziyaretler, ekonomik iş birlikleri, sosyo-kültürel ve askeri faaliyetler gibi araçlarla AK Parti'nin Afrika ile ilişkileri zenginleştirme çabalarını yansıtmaktadır (Turhan, 2023a).

"Yeni Osmanlılık" olarak adlandırılan dış politika değişimiyle Türkiye, Batılı sömürgeci güçlerden farklı olarak karşılıklı faydaya dayalı ilişkiler kurmak için Afrika'daki ortak kültürel, tarihi ve dini bağlardan yararlanmıştır (Inac vd., 2022). Türkiye, Afrika'daki varlığını güçlendirmek için TİKA, YEE, TMV ve AFAD gibi yumuşak güç araçlarını kullanmış; kamu diplomasisi, aktif diplomatik çabalar ve yatırım fırsatlarını birleştirerek önemli kazanımlar elde etmiştir (Akilli & Tarnavska, 2022; Kılınç Pala, 2023). Bu strateji, Türkiye'yi Doğu Afrika'da potansiyel bir "bölgesel oyun değiştirici" yapmış ve Erdoğan'ın 2023'te yeniden seçilmesiyle de devam etmesi beklenmektedir. Türkiye'nin Sahraaltı Afrika ile ilişkileri, 1998 Afrika Eylem Planı ve 2003'teki 'Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi' ile ivme kazanmış; 2005'teki "Afrika Yılı" ilanı, yeni büyükelçilikler açılması ve TİKA, Yunus

Emre Enstitüsü gibi kurumların kıtaya girmesiyle daha da genişlemiştir (Baydemir, 2022; Bayram, 2014; Taştan, 2024a).

Geleneksel Türk dış politikası, Afrika'yı genellikle Kuzey Afrika ve ortak dini-tarihi geçmişe odaklanarak ele almıştır. Ancak 2002'de AK Parti iktidarı ile Afrika politikası değişmiş ve dış politikanın en başarılı alanlarından biri olmuştur. Kuzey Afrika'ya ek olarak, Sahra Altı Afrika da Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yer edinmiştir. 1998'de başlatılan Afrika Açılımı politikası, 2005'ten itibaren uygulanarak Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini ticaretin ötesinde siyasi, güvenlik, insani yardım, sağlık ve eğitim alanlarına genişletmiştir (Oğurlu, 2018). 2003'teki ekonomik hamlelerle desteklenen Eylem Planı ile Türkiye'nin Afrika ile ticaret hacmi 1995'teki 2,5 milyar dolardan 2004'te 7,7 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemde, Sahra Altı Afrika ülkeleriyle ticaret hacmi artmış ve SAA'nın Afrika ile olan ticaret payı %18'den %30'a çıkarken, Kuzey Afrika'nın payı %82'den %70'e gerilemiştir (Altan, 2005).

Son 20 yılda Türkiye'nin Afrika'daki diplomatik ve siyasi adımları dikkat çekicidir. 1999'da 12 büyükelçiliği olan Türkiye, 2022'de bu sayıyı 44'e çıkarmıştır. TİKA, 23 ofisiyle kıtada eğitim ve kalkınma projeleri yürütmekte, Türk Hava Yolları 39 Afrika ülkesine uçmakta ve Yunus Emre Enstitüsü kültürel iş birliği ve Türkçe öğretimi yapmaktadır. Anadolu Ajansı ise basın mensupları aracılığıyla bölgedeki gelişmeleri dünyaya aktarmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de eğitim alan Afrikalı öğrenciler ülkelerine döndüklerinde "kültür elçileri" olarak görev yapmaktadır. 2008-2020 yılları arasında Recep Tayyip Erdoğan, 27 Afrika ülkesini ziyaret etmiş ve Türkiye'nin siyasi, diplomatik ve ekonomik varlığı güçlenmiştir. Bu dönemde sivil toplumun rolü de artmış, ekonomik ilişkiler güçlenmiştir. Afrika, Türkiye için hem ekonomik bir pazar hem de diplomatik çeşitlilik fırsatları sunmaktadır. (Fırat, 2010; Karagül & Aslan, 2013; Kavak, 2023).

AK Parti'nin 2002'de başlattığı "Afrika Açılımı" politikası, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini stratejik bir boyuta taşımıştır. Bu dönemde büyükelçilikler açılmış, ticaret hacmi artmış ve TİKA aracılığıyla kalkınma yardımları yapılmıştır. Bu adımlar, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini derinleştirme ve çeşitlendirme

isteğini yansıtmaktadır ve karşılıklı fayda ile uzun vadeli iş birliklerini hedeflemektedir.

5. TÜRKİYE'NİN AFRIKA ALGISI VE BU ALGININ DEĞİŞİMİ

Türkiye'nin Afrika algısı, tarihsel süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika kıtasındaki varlığından bugüne kadar birçok değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Özellikle son yıllarda, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları ve bu kıtayla kurduğu ilişkiler, Türkiye'nin Afrika algısının önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur.

Türkiye, derin tarihi ve kültürel bağlarına rağmen uzun süre Afrika'dan uzak kalmış ve yirminci yüzyıl boyunca Afrika ülkeleriyle sınırlı ilişkiler kurmuştur. 1998'de başlatılan Afrika Açılım Eylem Planı, özellikle Sahra Altı Afrika ile ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemiş ancak iç siyasi koşullar nedeniyle 2005'e kadar tam olarak uygulanamamıştır. Son yıllarda, Batılı devletlerin sömürgecilik geçmişinden uzaklaşmak isteyen Afrika halkları için Türkiye, Osmanlı söylemini ve tarihsel bağlarını canlandırarak, basın ve medya aracılığıyla kıtada etkili bir rol üstlenme çabasıdadır (Balcı, 2017; Yahya Goudja, 2021).

Türkiye'nin Afrika algısı, tarihsel olarak çeşitli evrelerden geçerek gelişmiştir. Özellikle 1990'ların sonlarından itibaren Türkiye'nin Afrika kıtasına yönelik dış politikasındaki açılım, Afrika'nın Türkiye'deki toplumsal algısının da önemli ölçüde değişmesine yol açmıştır. Bu değişimde medyanın rolü de belirleyici olmuştur.

Türkiye'de medya, Afrika algısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin dış politikadaki açılımıyla birlikte, Afrika medyada daha pozitif içeriklerle yer bulmaya başlamıştır. Medya, insani yardımlar, kalkınma projeleri ve iş birliği anlaşmalarına odaklanarak Afrika algısını olumlu yönde dönüştürmüştür. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarındaki değişiklikler, halkın Afrika'ya dair daha olumlu bir bakış açısı kazanmasına katkı sağlamış, Afrikalı öğrencilere sağlanan burslar ve eğitim programları da bu süreci desteklemiştir.

Türkiye'de medya, Afrika'ya yönelik farkındalık artırma çabalarıyla toplumun bilgi düzeyini yükseltmiştir. Belgeseller ve

haber programları aracılığıyla Afrika'nın yaşamı, kültürel zenginlikleri ve ekonomik potansiyeli hakkında geniş bir perspektif sunulmuş, böylece Afrika'ya yönelik ilgi ve farkındalık artmıştır.

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin Afrika algısı, uygulanan politikalar ve medyanın Afrika'yı çok boyutlu ele almasıyla önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Medyanın katkısıyla toplumsal algı olumlu yönde değişmiş ve Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri derinleşmiştir. Eğitim ve kültürel etkileşimler de karşılıklı anlayışı ve kültürel bağları güçlendirerek Afrika'ya yönelik pozitif bir algı oluşturmıştır.

Türkiye, 1990'lardan itibaren Afrikalı öğrencilere burslar vererek, onları ülkesine çekmiş ve iki taraf arasında güçlü kültürel bağlar oluşturmıştır. Bu öğrenciler, ülkelerine döndüklerinde Türkiye'nin imajını güçlendirmiş, Türk öğrenciler ve akademisyenler de Afrikalı öğrencilerle etkileşim yoluyla Afrika hakkında daha fazla bilgi edinmiştir. Aynı zamanda Türkiye, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı ve TİKA aracılığıyla Afrika'da kültürel etkinlikler, dil kursları ve eğitim programları düzenleyerek Türk kültürünün tanıtılmasını sağlamış ve Afrika ile kültürel iş birliklerini artırmıştır. Bununla birlikte Türkiye, Afrika'da açtığı okullar ve eğitim projeleriyle hem Afrikalı öğrencilere kaliteli eğitim sunmuş hem de Türkiye'nin eğitim alanındaki gücünü göstermiştir, bu da Türkiye'ye yönelik olumlu bir algı oluşturmıştır.

Kültürel etkinlikler, Türk ve Afrikalı halklar arasında karşılıklı anlayışı artırmış, Türkiye'de ve Afrika'da düzenlenen kültür günleri ve etkinlikler, iki tarafın birbirine olan ilgisini ve pozitif algısını güçlendirmiştir. Eğitim ve kültürel etkileşimler, toplumsal algının yanı sıra ekonomik ve politik ilişkileri de güçlendirmiş, iki taraf arasında daha güçlü ticaret ve diplomatik bağlar kurulmasına katkı sağlamıştır.

Türkiye, Osmanlı döneminden miras kalan tarihi ve kültürel bağlara rağmen uzun süre Afrika ile sınırlı ilişkiler kurmuştur. Ancak, 1998 Afrika Açılım Eylem Planı ve 2000'lerden itibaren artan diplomatik, ekonomik ve kültürel çabalarla bu algı dönüşmeye başlamıştır. Türkiye, tarihsel bağlarını canlandırarak Osmanlı mirasını kullanmış ve medya aracılığıyla olumlu bir Afrika imajı oluşturmıştır. Afrikalı

öğrencilerin Türkiye'de eğitim alması ve Türk kültür kurumlarının Afrika'daki faaliyetleri, ilişkileri toplumsal ve kültürel düzeyde de derinleştirmiştir.

6. TÜRKİYE-AFRIKA İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Türkiye'nin Afrika'da bölgesel bir güç olma stratejisi, kıta ile artan diplomatik, ekonomik ve kültürel ilişkilerle belirginleşmiştir. Türkiye, Afrika'daki varlığını artırmak için diplomatik misyonlar açmış, ticaret hacmini genişletmiş ve insani yardımlar sağlamıştır. Bölgesel kalkınma ve eğitim iş birliklerine öncelik veren Türkiye, karşılıklı faydaya dayalı ilişkiler kurarak Afrika'nın kendi sorunlarına Afrikalı çözümler üretme çabalarını desteklemektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Afrika'da sürdürülebilir bir etki yaratmasına ve bölgesel bir güç olarak kabul edilmesine olanak tanımaktadır.

Bu strateji, Beck'in (2006) bir ülkenin bölgesel güç olabilmesi için belirlediği sekiz temel koşulla uyumludur. Türkiye, Afrika ile kurduğu ilişkilerle (1) bölgenin bir parçası olarak kendini tanımlamakta ve (2) bir bölgesel güç olarak algılanmaktadır. Ayrıca, (3) Afrika'nın coğrafi boyutunda ve kendi ideolojik yapısında etkili olmak için çalışmakta ve (4) askeri, ekonomik, demografik, siyasi ve ideolojik gücünü artırmaktadır. Türkiye'nin, (5) bölgeyle bütünleşme ve (6) güvenlik gündemini belirleme çabaları, kıta ile kurduğu iş birliklerinde kendini göstermektedir. Türkiye, (7) hem Afrika'daki diğer ülkeler hem de küresel aktörler tarafından bir bölgesel güç olarak tanınma hedefindedir ve (8) Afrika ile ilgili bölgesel ve küresel tartışmalarda aktif rol almaktadır. Bu faktörler, Türkiye'nin Afrika'da bölgesel bir güç olma stratejisini desteklemektedir.

1990'larda Türkiye, bölgesel güç olma hedefini belirlerken Afrika önemli bir bölge olarak görülmüyordu. Ancak 2000'lerin başında Türkiye, Afrika gibi ihmal edilen bölgelerle ilişkilerini geliştirme ihtiyacı duydu. Bu kapsamda Türkiye, Kafkasya, Orta Asya, Ortadoğu, Balkanlar, Afrika ve Latin Amerika ile çok boyutlu dış politika adımları attı. Arabuluculuk yaparak ve yumuşak güç kullanarak etkili olan Türkiye, BM Güvenlik Konseyi üyeliğini de bu politikaları desteklemek ve dış politika hedeflerini açıklamak için kullandı (Tepeciklioğlu, 2012:84-85).

Türkiye'nin Afrika için alternatif bir ortak olabilmesi, "Afrika devletleri neden Türkiye'yi tercih etmeli?" sorusuna bağlıdır. Soğuk Savaş sonrası Afrika ülkeleri, birçok ortak bulma imkânına sahip olmuştur. Türkiye, barış ve güvenliğe katkı sağlayabilecek kapasitededir. Afrika, zengin doğal kaynakları ve bir milyarı aşan nüfusuyla gelişme ihtiyacı nedeniyle birçok ülkenin ilgisini çekmektedir. Ekonomik ve insani gelişmeler, Afrika'nın gelişmekte olan ülkeler statüsüne dönüşebileceğini gösterdiği için Çin, ABD, AB ve Hindistan gibi aktörler kıtadaki ticaretlerini artırmıştır (Bayram, 2021; Oba, 2006; Tepebaş, 2013).

Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri de 2000'li yıllardan itibaren ekonomik, siyasi ve stratejik çıkarlar doğrultusunda önemli ölçüde artmıştır (Dahir, 2021). Türkiye, yeni pazarlar arayışı ve küresel aktör olma hedefiyle ticaret, yatırım ve diplomatik çabalarını artırmış; Sahra Altı Afrika'da kültürel araçlar ve kamu diplomasisi yoluyla etkisini güçlendirmeyi amaçlamıştır (Epansang Mbee, 2022). Ticaretin coğrafi yakınlık ve tarihi bağlar nedeniyle ağırlıklı olarak Kuzey Afrika'ya odaklanmasına rağmen, Türkiye'nin Afrika'nın tarım ve gıda ihtiyaçlarını karşılamada fırsatlar sunduğu belirtilmektedir (Cicioğlu & İbrahim, 2023). Türkiye-Afrika ortaklığının her iki taraf için de olumlu sonuçlar üretmeye devam etmesi beklenmektedir (Dahir, 2021).

Türkiye, yeni dış politikasında kendini Afro-Avrasya bölgesinde merkez bir ülke olarak tanımlayarak, tarihi ve kültürel bağlarına atıfta bulunmakta ve bölgesel aktörler arasında öne çıkmaktadır. Türk dış politikasının Afrika'yı öncelikli gündem maddeleri arasında bulundurması, küresel jeopolitik değişiklikler ile Türk dış politikasında yaşanan zihniyet değişikliği ve jeopolitik algıdaki farklılaşmanın sonucudur (Oğurlu, 2017).

Türkiye'nin Afrika'daki sivil kapasitesini genişletmek için en önemli yatırım insana yapılmaktadır. Bu, hem Türkiye'de Afrika uzmanları yetiştirmeyi hem de Afrikalı öğrencilere eğitim imkânları sunmayı içerir. Son yıllarda artan ilgiyle Türkiye'deki üniversitelerde Afrika araştırma merkezleri kurulmuş ve Afrikalı öğrenci sayısı 2003'ten itibaren YTB ve Türkiye Bursları programlarıyla önemli ölçüde artmıştır (YTB, 2020).

Afrikalı öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmeleri, sivil toplum yapılarıyla tanışmaları ve Türkçe öğrenmeleri, ülkelerine döndüklerinde Türkiye ile ilişkileri sürdürmeleri ve Türk kuruluşlarıyla iş birliği yapmaları açısından önemli bir temel oluşturmaktadır. UDEF çatısı altındaki derneklerin Afrika'da etkinlik göstermesi de Türkiye'nin Afrika'daki sivil kapasitesini artırmaktadır (UDEF, 2021).

Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin geleceği, diplomatik ve ekonomik iş birliklerinin derinleştirilmesine, eğitim ve kültürel alışverişlerin artırılmasına ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin genişletilmesine bağlıdır. Maarif Vakfı eğitimde, Yunus Emre Enstitüsü ise kültürel etkileşim ve Türkçe öğretiminde rol oynamaktadır. Türkiye, medya ve kültürel diplomasi yoluyla Afrika'daki varlığını güçlendirerek stratejik ortaklıklar kurmayı hedeflemektedir (Kavak, 2023). Afrika, Türk ekonomisi için büyüyen bir pazar olup, devlet ve özel sektör bu potansiyeli değerlendirmeye çalışmaktadır. Özellikle petrol ihracatçısı Afrika ülkeleri ve bölgesel ekonomik örgütlerin varlığı, Türk özel sektörü için cazip fırsatlar sunmaktadır (Öztürk, 2004).

AK Parti'nin 2002'de iktidara gelmesiyle Türkiye hem maddi hem de manevi unsurlara önem vererek kimlik ve algı inşasına odaklanmıştır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Afrika'da sahip olduğu tarihsel miras ve olumlu imaj sayesinde kıtayla ilişkilerini daha ileriye taşıma potansiyeline işaret etmektedir. Konstrüktivist teori çerçevesinde, Türkiye'nin bu avantajı kullanarak, siyasi farklılıkları mesele haline getirmeden Afrika ile güçlü ilişkiler geliştirmesi gerekmektedir (Eldeen, 2019:25).

Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ihracat ve ithalat verileri, 2002-2024 yılları arasında büyük bir artış göstermiştir. 2002'de 1,5 milyar dolar olan Türkiye'nin Afrika'ya ihracatı, 2023'te yaklaşık 20 milyar dolara yükselirken, ithalat da 700 milyon dolardan 10 milyar doların üzerine çıkmıştır. Bu artış, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik stratejik açılım politikaları ve ticaret anlaşmalarının etkisini göstermektedir (TÜİK, 2024).

Türkiye, Afrika'da artan etkisiyle öne çıkmakta ve güçlü bir oyuncu haline gelmektedir. Ankara, kıtada siyasi arabuluculuk, ekonomik yatırımlar ve güvenlik ittifakları kurarak etkinliğini artırmıştır. Türkiye'nin büyükelçilik

sayısının artması ve Türk Hava Yolları'nın genişleyen uçuş ağı, bölgedeki nüfuzunu güçlendirmektedir. Ayrıca, yumuşak güç politikaları ve güvenlik iş birlikleri de Türkiye'nin Afrika'daki stratejik önemini pekiştirmektedir (ESH, 2024).

2002-2024 yılları arasında Türkiye-Afrika ilişkileri stratejik bir dönüşüm yaşamış, bu süreçte Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politikası ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel alanlarda önemli gelişmeler göstermiştir (Turhan, 2024b):

1. **Ekonomik İlişkiler:** Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan ticaret hacmi, 2002 yılında 2,5 milyar dolar iken, 2023 yılında 27 milyar dolara yükselmiştir. Bu artış, özellikle Sahra-altı Afrika ülkeleriyle geliştirilen ticaretin sonucudur. Türkiye'nin kıta geneline yayılan ticari ilişkileri, Kuzey Afrika'dan Sahra-altı Afrika'ya doğru genişlemiştir.
2. **Askeri ve Savunma İş birliği:** Türkiye, Afrika ile askeri iş birliğini de artırmıştır. Güney Afrika'da kurulan ASELSAN South Africa gibi iş birlikleri, askeri kapasite geliştirme ve teknoloji transferi alanında önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir. Bu tür girişimler, Türkiye'nin savunma sanayisindeki bağımsızlık çabalarının bir parçası olarak görülmektedir. Somali'de inşa edilen TÜRK SOM Askeri Eğitim Merkezi gibi projeler, Türkiye'nin Afrika'daki güvenlik ve savunma alanındaki varlığını pekiştirmektedir. Somali Silahlı Kuvvetleri'ne verilen eğitim, ülkenin iç güvenlik sorunlarıyla başa çıkmasına ve terörle mücadele yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. ASELSAN'ın Afrika'daki girişimleri de Türkiye'nin savunma teknolojilerini bölgeye taşıyarak yerel güvenlik kapasitelerini artırmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'nin Afrika ile askeri iş birliği, teknolojik transfer ve kapasite geliştirme üzerine odaklanmış olup bölgedeki etkisini güçlendirirken karşılıklı fayda sağlamaktadır (Aktaş & Daban, 2024).
3. **Kültürel ve Eğitimsel İş birlikleri:** Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinde kültürel ve eğitimsel iş birlikleri de öne çıkmaktadır. Örneğin, 1998 yılında sadece 204 Afrikalı öğrenciye burs verilirken, 2022 yılı itibarıyla Türk üniversitelerinde yaklaşık 48.000 Afrika öğrencisi eğitim

almıştır. Ayrıca, Maarif Vakfı'nın 51 ülkede faaliyet göstermesi ve Yunus Emre Enstitüsü'nün Afrika'daki varlığı, Türkiye'nin "yumuşak güç" stratejisinin bir parçası olarak önem arz etmektedir.

4. **Diplomatik İlişkiler ve Stratejik Ortaklıklar:** Türkiye, 2005 yılından itibaren Afrika ile diplomatik ilişkilerini genişletmiş ve 2023 itibarıyla kıtada 44 büyükelçilik açmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin Afrika Birliği nezdinde "gözlemci üye" statüsüne alınması ve 2008'de "stratejik ortak" ilan edilmesi, ilişkilerin kurumsal temellerini güçlendirmiştir.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikaları, ticaretin yanı sıra askeri, kültürel ve diplomatik alanlarda da güçlenmiş ve bu ilişkiler "Açılımdan Stratejik Ortaklığa" dönüşmüştür. Bu gelişmeler, Türkiye'nin Afrika kıtasıyla olan ilişkilerini daha proaktif bir dış politika çerçevesinde şekillendirdiğini göstermektedir.

Onufa göre (2013: 23), hem fiziksel hem de sosyal bir dünyada yaşıyoruz ve sosyal yapılar aracılığıyla dünyayı anlamlandırıyoruz. Bu perspektiften bakıldığında, uluslararası düzenlemelerde yer alan devletlerin sadece pazarlık yapmadıkları, aynı zamanda başarılı uluslararası organizasyonların devletlerin kendi kimliklerine entegre ettiği ortak ilke ve normlara dayandığı savunulmaktadır. Onuf'un perspektifine göre, Türkiye-Afrika ilişkileri yalnızca diplomatik ve ekonomik pazarlıklardan ibaret değildir; aynı zamanda ortak ilke ve normlara dayanan bir iş birliği sürecidir. Türkiye, Afrika ile ilişkilerinde karşılıklı saygı, egemenlik haklarına saygı, kalkınma ve dayanışma gibi normları vurgulayarak, bu ilişkilerin derinleşmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin Afrika'daki varlığını meşrulaştırırken, kısa vadeli kazanımlar yerine uzun vadeli iş birliği ve ortak değerlerin oluşturulmasına odaklanır. Böylece, Türkiye ve Afrika arasındaki ilişkiler, uluslararası norm ve ilkelere uyum sağlayarak, her iki tarafın kimlik ve çıkarlarının bir parçası haline gelmektedir.

Wendt (1999: 316-317), rasyonalist yaklaşıma göre uluslararası ilişkilerde iki ana değişim yolu olduğunu öne sürer. İlk yol, devletlerin teşvikler ve yaptırımlar aracılığıyla çıkarlarını

gerçekleştirmek için birbirleriyle etkileşime girmesi ve bunun yüksek bir serbest sürüş problemi olasılığı yaratmasıdır. İkinci yol ise, devletlerin etkileşim kurmak için yeni bir ilgi alanı keşfetmesidir. Bu varsayımlar, aktörlerin kimliklerini ve ilgilerini etkileyen davranışsal seçimleri içerir (Wendt, 1999: 366). Wendt'in rasyonalist yaklaşımına göre, Türkiye-Afrika ilişkileri, uluslararası ilişkilerdeki değişim yollarını yansıtan dinamiklere sahiptir. İlk olarak, Türkiye ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler, karşılıklı çıkarların gerçekleştirildiği bir etkileşim alanıdır. Türkiye, Afrika'da ekonomik ve diplomatik nüfuzunu artırmak için ticaret, yatırım ve kalkınma yardımları sunarken, Afrika ülkeleri de bu iş birliklerinden ulusal çıkarları doğrultusunda fayda sağlar. Bu tür etkileşimler, serbest sürüş problemi olasılığını barındırabilir. İkinci olarak, ilişkiler yeni ilgi alanlarının keşfiyle şekillenmektedir. Türkiye, Afrika'daki ortak kültürel ve tarihi bağları vurgulayarak daha derin ilişkiler kurmayı hedefler. Bu süreç, tarafların kimlik ve ilgilerini yeniden tanımlamalarına ve güçlendirmelerine olanak tanır, böylece Türkiye-Afrika ilişkileri, sadece çıkarların değil, aynı zamanda ortak kimliklerin ve uzun vadeli iş birliği alanlarının oluşturulduğu bir süreç olarak değerlendirilir.

Türkiye'nin Afrika algısı, tarihsel bağlardan başlayarak modern dönemde ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel ilişkilerle dönüşmüştür. 1998'deki Afrika Açılım Eylem Planı ve 2005'teki "Afrika Yılı" ilanı, Türkiye'nin Afrika politikalarını yeniden şekillendirmiş ve 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin kıtaya olan ilgisi artmıştır. Bu süreçte Türkiye, ekonomik ve ticari ilişkilerini güçlendirmiş, diplomatik varlığını genişletmiş ve yumuşak güç unsurları kullanarak stratejik ortaklıklar kurmuştur. Eğitim ve kültürel diplomasi ile derinlemesine etkileşim geliştirip sivil toplum kuruluşları ve eğitim programlarıyla desteklemiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri çok boyutlu bir yapıya bürünmüş, stratejik ortaklık kurma amacını destekleyerek gelecekte bu ilişkilerin daha da derinleşmesi için zemin hazırlamıştır.

7. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki dini ve kültürel bağlardan Cumhuriyetin Batılılaşma politikalarına, oradan da AK Parti hükümeti dönemindeki stratejik açılıma kadar uzanan

süreç, Türkiye'nin Afrika'daki diplomatik varlığını genişlettiğini ve kıta ile olan ilişkilerini çeşitli alanlarda derinleştirdiğini göstermektedir. 1998'de başlatılan Afrika Eylem Planı ile başlayan bu açılım, 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin kıta ile olan ticaret hacmini artırmış, Afrika'da diplomatik misyonlar kurmasına olanak sağlamış ve Türkiye'yi kıtada önemli bir aktör haline getirmiştir.

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin Afrika'ya yönelik dış politikasında belirgin bir değişim ve derinleşme gözlenmiştir. AK Parti hükümeti döneminde başlayan "Afrika Açılımı" politikası, Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında yeni bir dönemin başlangıcını temsil etmiştir. Bu süreçte Türkiye, kıtadaki diplomatik varlığını artırmış, ekonomik ve ticari ilişkilerini genişletmiş, insani yardım ve kalkınma iş birliklerini kullanarak yumuşak güç unsurlarını etkinleştirmiş ve kültürel diplomasiyi stratejik bir araç olarak benimsemiştir.

Çalışmanın bulguları Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarının yalnızca ekonomik çıkarlarla sınırlı olmadığını, kültürel ve sosyal etkileşimler yoluyla kıta ile derinlemesine bir ilişki kurma amacını da taşıdığını göstermektedir. Türkiye'nin Afrika algısı, medya, eğitim ve kültürel etkileşimler yoluyla dönüştürülmüş ve kıtaya yönelik stratejik bir vizyonun parçası olarak şekillenmiştir. Türkiye, eğitim bursları, kültürel projeler ve insani yardımlar aracılığıyla Afrika'daki imajını olumlu yönde değiştirmiştir. Bu bağlamda ilişkilerin gelecekte daha da derinleşeceği ve iki tarafın da karşılıklı fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve daha da güçlendirmek için, diplomatik, ekonomik, kültürel ve sosyal stratejilerin bir arada kullanılması gerekmektedir. Sonuç olarak Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve bu ilişkileri daha da derinleştirmek için politika yapıcılar ve akademik çevreler çeşitli stratejik yaklaşımlar benimsemelidir. Özellikle, Türkiye'nin kıtada daha kapsayıcı ve uzun vadeli stratejiler geliştirmesi, mevcut kazanımlarını güçlendirmesi ve Afrika'daki yerel toplumların ihtiyaç ve beklentilerine duyarlı politikalar izlemesi önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Afrika politikasının küresel ve bölgesel dinamiklere uyumlu olarak

adapte edilmesi ve kıta ülkeleriyle ortaklıklarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Akademik İzdüşüm Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Destek ve Teşekkür: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın tüm süreci makalenin beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı: Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbay, O. S. (2015). Türkiye-Afrika Ticari İlişkileri: 2009-2014 Dönemi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 4-12.
- Akilli, E., & Tarnavska, T. (2022). Turkish soft power in Africa. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*, (9).
- Akpınar, P. (2013). "Turkey's Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian Diplomacy." *Turkish Studies*, 14(4), 735-757. DOI: 10.1080/14683849.2013.861112
- Altan, C. (2005). Afrika Ülkeleriyle Ekonomik Ve Ticari İlişkilerimiz. *Dışişleri Bakanlığı Raporu*.
- Armutlu, A., & Armutlu, A. K. (2024). *Ak Parti döneminde Afrika Algısı: İlişkiler ve Perspektifler*. İnönü Üniversitesi, Uluslararası Afrika Sempozyumu(25-27 Mayıs 2024), Malatya, Türkiye
- Arslan, K. (2012). Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansının Düşündürdükleri, *Düzce Üniversitesi Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 1-15.
- Aydın, H. (2014). Sosyal İnşacı Değişim: Türkiye ve Afrika

İlişkileri, *Kırklareli Üniversitesi Afrika Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*, Analiz No: 4, 3-13.

Ba, A., & Hoffmann, M. J. (2003). Making and remaking the world for IR 101: A resource for teaching social constructivism in introductory classes. *International Studies Perspectives*, 4(1), 15-33. <https://doi.org/10.1111/1528-3577.04102>

Balcı, A. (2017). *Türkiye Dış Politikası, İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Baydemir, M. (2022). Türkiye'nin Sahraaltı Afrika'ya yönelik inanç diplomasisi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 344-364.

Bayram, M. (2014). Türk dış politikasının dönüşüm sürecinde Afrika. İçinde İ. Demir (Ed.), *Türkiye'nin dış politikası: Yeni eğilimleri, yeni yönelimleri, yeni yaklaşımları*. Dora Yayınları.

Bayram, M. (2021). *Türkiye-Afrika iş birliği: Üçüncü bir yol mümkün mü?* SETA Vakfı.

Beck, M. (2006, December 11-12). *The concept of regional power: The Middle East as a deviant case?* [Conference paper]. Conference on Regional Powers in Asia, Africa, Latin America, the Near and Middle East, GIGA German Institute of Global and Area Studies, Hamburg, Germany.

Cicioğlu, Ş., & Hafız Ahmed İbrahim, R. (2023). Analysis of Foreign Trade Between Türkiye and Africa. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 10(2), 75-102. <https://doi.org/10.26513/tocd.1356970>

Çuvalcı Köroğlu, S., & Kalkan, E. (2024). Türk Dış Politikasında Afrika Açılımı: Doğu Afrika'da TİKA'nın Faaliyetlerini Anlamak. *İmgelem* (14), 33-72. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1469358>

Daban, C. (2021). 21. Yüzyılda Türkiye'nin Afrika Ülkeleri ile

- Siyasi ve Diplomatik İlişkileri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 925-944.
<https://doi.org/10.11616/asbi.961224>
- Daban, C. & Aktaş, H. (2024). Savunma iş birliği kapsamında Türkiye-Somali ilişkileri: TÜRK SOM Askeri Eğitim Merkezi örneği. *İmgelem Dergisi*, 14, 73-100.
<https://doi.org/10.53791/imgelem.1435425>
- Dahir, A. (2021). The Turkey-Africa bromance: Key drivers, agency, and prospects. *Turkey's Grand Strategy*.
<https://doi.org/10.25253/99.2021234.2>
- Eldeen, K.M. (2019). Ak Parti Dönemi Türkiye-Afrika İlişkileri: Sudan Örneği (2002-2015). [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:580197).
- Epansang Mbee, N. V. (2022). Türkiye-Afrika Relations: An Assessment Of Cultural tools of Turkey's Projection In The Sub-Saharan Region. *Akdeniz Havzası Ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(2), 45-56.
<https://doi.org/10.54132/akaf.1191439>
- ESH. (2024, 08 27). *Financial Times yazdı: Türkiye Afrika'da güçlü bir oyuncu haline geldi*. ESH:
<https://www.ensonhaber.com/gundem/financial-times-yazdi-turkiye-afrikada-guclu-bir-oyuncu-haline-geldi>
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2013). Postkolonyal kuram uluslararası ilişkiler disiplini dekolonize etmek. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 80-97.
- Eyryce Tepeciklioğlu, E. (2015). What is Turkey doing in Africa? African opening in Turkish foreign policy. *Research Turkey Centre for Policy and Research on Turkey*, 4(4), 95-106,
<http://researchturkey.org/?p=8723>
- Eyryce Tepeciklioğlu, E., Tepeciklioğlu, A. O. & Aydoğan Ünal,

- B. (2018). Türkiye'nin Sahra-Altı Afrika'da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri. *Ege Academic Review*, 18(4), 605-618.
- Fırat, M. (2009). Türkiye- Afrika İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı ve Afrika Açılımında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. *TASAM*, 1-7.
- Fırat, M. (2010). Türkiye-Afrika İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı ve Afrika Açılımında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. U. Tepebaş içinde, *Türkiye-Afrika İlişkilerinde Sivil Toplum ve Düşünce Kuruluşlarının Rolü* (s. 171-177). İstanbul: TASAM Yayınları.
- Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, 52(4), 887-917.
- İnaç, H., Hadji, A., & Benmansour, Y. (2022). The Prospect for Turkish Foreign Policy in Africa Under AK Party Governments. *Afro Eurasian Studies*, 9(3), 149-164. <https://doi.org/10.33722/afes.1095725>
- İpek, V. & Biltekin, G. (2013). *Turkey's foreign policy implementation in Sub-Saharan Africa: A postinternationalist approach. New Perspectives on Turkey*. Vol.49. p.121-156. Johnston, D, and Sampson, C. eds. 1994. Religion: The Missing Dimension of Statecraft. New York: Oxford University Press.
- Hopf, T. (2002). *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies*, Moscow, 1955 and 1999. Cornell University Press.
- Karagül, S., & Arslan, İ. (2013). Türkiye'nin Afrika açılım politikası: Tarihsel arka plan, stratejik ortaklık ve geleceği. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 9 (35), 21-55.
- Kavak, G. (2023). Türkiye'de 'Afrika Algısı' ve Afrika'ya Yönelik Bakış (21. Asrın İlk Çeyreği). *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 222-256.

- Kavas, A. (2003). Türkiye’de Osmanlı Afrikası Araştırmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (2), 513-528.
- Kılınç Pala, P. B. (2023). Cumhuriyet’in Yeni Yüzyılında Türkiye-Afrika İlişkilerinin Dinamiği. *Akademik Hassasiyetler*, 10, (Cumhuriyet Özel Sayısı), 100-117. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1353933>
- Oba, A. E. (2006). Sahra Altı Afrika Ülkelerinin Türkiye’ye Bakışı ve Beklentileri. A. Kavas, & U. Tepebaş içinde, *Sahra Altı Afrika* (s. 541-546). İstanbul: TASAM Yayınları.
- Oğurlu, E. (2017). Türk Dış Politikası’nda Afrika Açılımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 47-62. <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2017.5.5.05>
- Oğurlu, E. (2018). 1998-2018 Arası Dönemde Türkiye’nin Afrika Deneyimi: Fikirden Eyleme Bir Dönüşüm. *Avrasya Etüdleri*, 54(2), 65-94.
- Onuf, N. (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. University of South Carolina Press.
- Onuf, N. (2013). *Making sense, making worlds: Constructivism in social theory and international relations*. Routledge.
- Oran, B. (Ed.). (2013). *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar (Cilt 1: 1919-1980)* (18th ed.). İletişim Yayınları.
- Özkan, M. (2009). *Türkiye’nin Afrika Politikası 2009*, Duran, B., İnat, K. ve Ataman M., Türk Dış Politikası Yıllığı 2009. İstanbul.
- Özkan, M. (2010). "Turkey’s Rising Role in Africa." *Turkish Policy Quarterly*, 9(4), 93-105.
- Öztürk, H. (2004). Afrika Vizyon Belgesi, *Bilgesam Bilge*

- Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Rapor No: 16, 1-40.
- Rabasa, A., & Larrabe, F. S. (2008). *The Rise of Political Islam in Turkey*, RAND National Defense Reseach
- Reus-Smith, C. (2005). Constructivism, in Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Paterson, M., Reus-Smith, C. & True, J., *Theories of international relations* Palgrave Macmillan, 188-212.
- Rumelili, B. (2016). Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(46), 169-185.
- Siradag, A. (2022). The Rise of Turkey's Soft Power in Africa: Reasons, Dynamics, and Constraints. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1-14. <https://doi.org/10.25272/1icps.1117810>
- Sirén, T. (2010). *State agent, identity and the new world order*. LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Tandoğan, M. (2015). *Osmanlı Devleti'nin unutulmuş sınırları ve tarihi coğrafyası: Bir mekân tasavvuru olarak Afrikâ-yi Osmânî*. II. Türk İslam Siyasi Düşüncesi Kongresi Bildiriler Kitabı (26-28 Ekim 2017).
- Taştan, S. (2024). Uluslararası aktörlerin Afrika rekabetinde Türkiye'nin konumu. *ChronAfrica*, 1(1), 64-78. <https://doi.org/10.62841/ChronAfrica.2024.194>
- Tepebaş, U. (2013). Dönüşüm Sürecindeki Sahra-Altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık, *Tasam Yayınları, Afrika Enstitüsü Serisi*: 8, 315-380.
- Turhan, Y. (2023a). AK Parti dönemi Afrika politikası. A. Özkan (Ed.), *Bölgesel ve Küresel İlişkiler Bağlamında Erdoğan Dönemi Türk Dış Politikası* (pp. 189-209). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Turhan, Y. (2023b). Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye-Afrika

İlişkileri.https://www.researchgate.net/publication/375027418_Cumhuriyetin_100_Yilinda_Turkiye-Afrika_Iliskileri

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Dış Ticaret İstatistikleri*.<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104>

UDEF. (2021, 01 10). *Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu*. UDEF:<https://udef.org.tr/tr/derneklerimiz>

Wendt, A. (1992). "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics." *International Organization*, 46(2), 391-425.

Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.

Yahya Goudja, O. (2021). Afrika'nın Değişen Jeopolitiğinde Türkiye'nin Rolü. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 3(2), 115-123.
<https://doi.org/10.54132/akaf.1019345>

YTB. (2020, 01 25). *Türkiye-Afrika İş Birliğine YTB'nin Türkiye Bursları Damgasını Vurdu*.
YTB:<https://www.ytb.gov.tr/haberler/turkiye-afrika-is-birligine-ytbnin-turkiye-burslari-damgasini-vurdu>

THE TRANSFORMATION OF TÜRKİYE-AFRICA COUNTRIES RELATIONS FROM A CONSTRUCTIVIST PERSPECTIVE: HISTORICAL BACKGROUND AND POLITICAL AND ECONOMIC FUTURE PROSPECTS

Extended Summary

Aim:

The aim of this study is to examine the transformation of Türkiye-Africa relations from a constructivist perspective. The study explores the evolution of Türkiye's relations with the African continent, starting from historical ties during the Ottoman Empire to the modern era, focusing on the political, economic, and cultural dimensions of these relations. It particularly evaluates how Türkiye's policies towards Africa have evolved since the 2000s, the motivations behind these policies, and their implementation processes.

Method:

Literature review was used as a method in the study. Initially, the research examines the historical background of Türkiye's relations with Africa, from the Ottoman period to the Republican era, to provide a comprehensive understanding of these ties. Following this, the study evaluates Türkiye's strategic opening towards Africa that began with the Africa Action Plan in 1998 and its subsequent impacts. A literature review was conducted based on various academic studies and official documents concerning Türkiye's Africa policies. The analysis is framed by the fundamental principles of constructivist theory, focusing on Türkiye's diplomatic, economic, and cultural relations with the continent.

Findings:

The findings of the research indicate that Türkiye's relations with Africa have undergone significant changes from the Ottoman period to the present day. During the Ottoman era, Africa was perceived as a region defined by religious and cultural ties, with African peoples considered "brothers" and part of the "ummah." However, with the establishment of the Republic of Türkiye, the focus shifted towards Westernization and modernization, leading to a long period of neglect in

relations with Africa. The Africa Action Plan initiated in 1998 marked the resurgence of Türkiye's interest in Africa, and since the 2000s, there has been an intensification of diplomatic and economic efforts, resulting in the adoption of a new strategic opening policy towards the continent. During this period, Türkiye expanded its diplomatic presence in Africa, increased its trade volume, and utilized cultural diplomacy and soft power strategies to enhance its influence. The findings suggest that Türkiye's policies towards Africa are not merely driven by economic interests but also aim to establish deep and multidimensional relations with the continent.

Discussion and Conclusion:

From a constructivist perspective, the transformation in Türkiye-Africa relations offers insights into how identities and norms are shaped in international relations. Türkiye's shift in Africa policy aims to build deeper and more sustainable relationships, extending beyond economic and diplomatic interests to include cultural and social interactions. This change shows Türkiye's intent to enhance its presence in Africa not just commercially and diplomatically, but also culturally and socially. Moving forward, Türkiye's relations with Africa are expected to deepen, guided by principles of mutual benefit and shared norms. The study underscores the need for further research on Türkiye's Africa policy within the framework of international relations theory.